Sosial og økonomisk bærekraft i den kommunale planleggingen

Det boligsosiale området og presiseringen om å ta boligsosiale hensyn i plan er en målsetting i Bolig for Velferd som ivaretas av Statsforvalteren og Husbanken og hvor FNs bærekraftsmål gir rammer for gjennomføring. For å tydeliggjøre hva dette betyr inn i kommunal planlegging, har vi utarbeidet noen spørsmål for prioriteringer inn i kunnskapsgrunnlaget for planstrategien og samfunnsplanleggingen forøvrig. De tar utgangspunkt i boligmarkedet og befolkningen. Hva er viktigst å prioritere i kommunen i tiden som kommer? Blir de overordnede samfunnsutfordringene gjennomgått med god kommunal samhandling på alle nivåer og med involvering av relevant tjenesteområder? Vi håper at spørsmålene kan bli tema for diskusjon og oppmerksomhet i det kommunale planarbeidet.

«Det å være vanskeligstilt på boligmarkedet er ikke en isolert egenskap ved et hushold. Det er heller et slags misforhold knyttet til interaksjoner mellom husholdets ressurser og det markedet hvor de befinner seg». *Viggo Nordvik NOVA/OsloMet*

Boligmarkedet

- Hvor bor folk og hvordan ser boligmarkedet ut
  - *(volum, sammensetning av boligtyper, lokalisering og fortetting, boligkvalitet, universell utforming)*

- Boligbygging i kommunen og rollen som planmyndighet og samarbeid med privat sektor.
- Kommunale utleieboliger sett i forhold til framtidige behov og markedet.
- Boligpriser og inntektsfordeling husholdninger (SSB)

Befolkning

Befolkningssammensetning nå og framover – hvor mange:

- Eldre - behov for tjenester
- Barnefamilier og levekårsforhold
- Personer med nedsett funksjonsevne i et livsløpsperspektiv
- Bostedsløse - ulike behov for bolig og tjenester
- Flyktninger og innvandring
- Inntektsfordeling og boligmarked (SSB)

Planlegging som virkemiddel for god samfunnsutvikling

I de Nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging for 2019-2023 legger regjeringen vekt på at kommunene skal planlegge for en bærekraftig samfunnsutvikling, sikre sosial rettferdighet og god folkehelse. Helse er ikke bare et resultat av individuelle forhold og levevaner, men påvirkes av levekår og strukturelle forhold som inntekt, arbeid, oppvekst, utdanning og bo- og nærmiljø. Planlegging gir kommunen mulighet til å omfordele slike påvirkningsfaktorer, hvor bolig er en påvirkningsfaktor.

Kommunenes boligpolitikk og boligplanlegging er en integrert del av de kommunale strategiene for samfunns- og arealutvikling. Regjeringen mener at en overordnet arealstrategi i kommuneplanens samfunnsdel kan gjøre arealplanene bedre tilpasset samfunnets behov og utfordringer. Regjeringen har videre lagt til grunn at FNs 17 bærekraftmål, som Norge har sluttet seg til, skal være et grunnlag for å ta tak i vår tids største utfordringer, også i Norge. Gjennom Nasjonale forventninger til kommunal planlegging legges målene til grunn for framtidig samfunns- og arealplanleggingen i kommunene.

Boligsosiale hensyn i planleggingen

Alle mennesker skal kunne bosette seg og leve et godt liv i kommunen. Det innebærer blant annet at innbyggerne har tilgang til en passende bolig, til en pris de kan betale. Hvordan kommunene jobber tverrfaglig med folkehelseutfordringer, jf. folkehelseloven § 5, er avgjørende for å planlegge for gode tiltak knyttet til oppvekst- og levekår, bolig, fysiske og sosiale miljøer og tiltak for å utjevne sosiale forskjeller. Derfor anbefales det at følgende områder gjennomgås og vurderes for å ivareta boligsosiale hensyn i plan:

- Boligbehovene til vanskeligstilte på boligmarkedet, herunder personer med nedsatt funksjonsevne
- Aldersvennlig samfunn og utvikling av framtidas boligløsninger for eldre
- Unges oppvekstsvilkår inn i de generelle planleggingsprosessene
- Sosioøkonomiske forhold i boligmarkedet
- Levekårsutsatte områder

I Veileder kommunal planstrategi frå KMD, side 17 nevnes aktuelle tema for å beskrive utviklingstrekk og utfordringer som grunnlag for å vurdere planbehovet. Disse temaene legges til grunn for spørsmål i følgende sjekkliste for boligsosiale hensyn i plan:

1. **Befolkningsutvikling og sammensetning**
2. **Levekår og folkehelse**
3. **Boligbygging**
4. **Langsiktig arealbruk**
5. **Kommunal tjenesteyting og forvaltning og utfordringene framover innenfor kommunens tjenesteområder.**

1. INNLEDENDE SPØRSMÅL

Nedenfor er noen spørsmål knyttet til FNs bærekraftsmål og folkehelsearbeidet som kan være nyttig å reflektere over.

Temaene over fra 1 til 4 gir grunnlag for en tverrfaglig refleksjon for om dette er ivaretatt i tilstrekkelig grad i kommunale planer. Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om behov og godt nok beslutningsgrunnlag for å gjøre gode prioriteringer inn i den kommunale planleggingen? Skalaen tar utgangspunkt i at 1 er en indikator for et behov for en bredere gjennomgang av temaet og 6 uttrykker at kommunen har et godt kunnskapsgrunnlag for å realisere tiltak i kommunale planer.

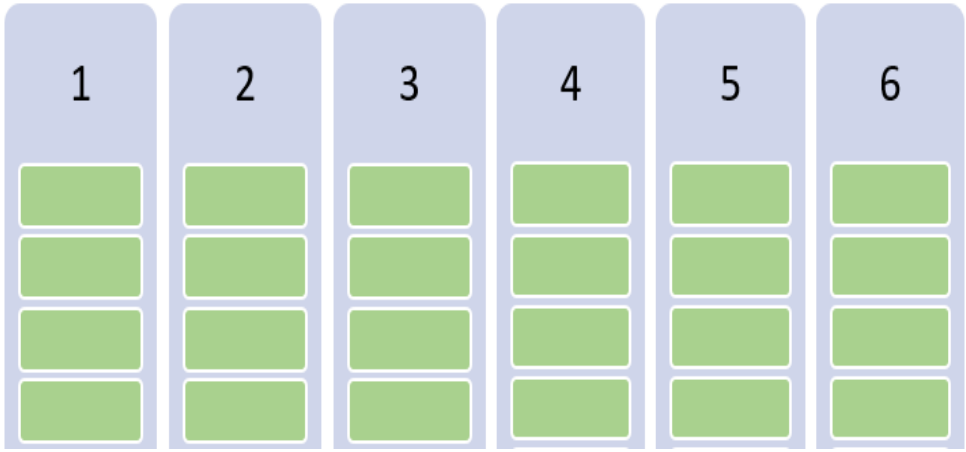

1) **I hvilken grad bruker din kommune FNs bærekraftsmål for å styrke sosiale bærekraft inn kommunal planlegging?**
2) **FNs bærekraftsmål nr. 17 dreier seg om samarbeid for å nå målene. Er dette uttrykt i planarbeidet?**
3) **I hvilken grad brukes boligperspektivet i folkehelsearbeidet?**
4) **Folkehelseperspektivet, Barnekonvensjonen og boligsosiale hensyn vil alle kunne påvirke til gode oppvekstsvilkår. Sees disse dimensjonene i sammenheng.**

2. BEFOLKNINGSUTVIKLING OG SAMMENSETNING

Nedenfor er noen viktige temaer for gjennomgang listet opp for tema Befolkningsutvikling og sammensetning og spesielle trekk ved befolkningsutviklingen for de som har behov for boligbistand fra kommunen.

Temaene over fra 1 til 5 gir grunnlag for en tverrfaglig refleksjon for om dette er ivaretatt i tilstrekkelig grad i kommunale planer. Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om behov og godt nok beslutningsgrunnlag for å gjøre gode prioriteringer inn i den kommunale planleggingen? Skalaen tar utgangspunkt i at 1 er en indikator for et behov for en bredere gjennomgang av temaet og 6 uttrykker at kommunen har et godt kunnskapsgrunnlag for å realisere tiltak i kommunale planer.

1) **Oversikt over boligpriser, husholdninger og inntektsfordeling**
2) **Andelen eldre med behov for bistand**
3) **Bostedsløse, rus og psykiske lidelser**
4) **Yngre funksjonshemmede**
5) **Innvandring, minoriteter**

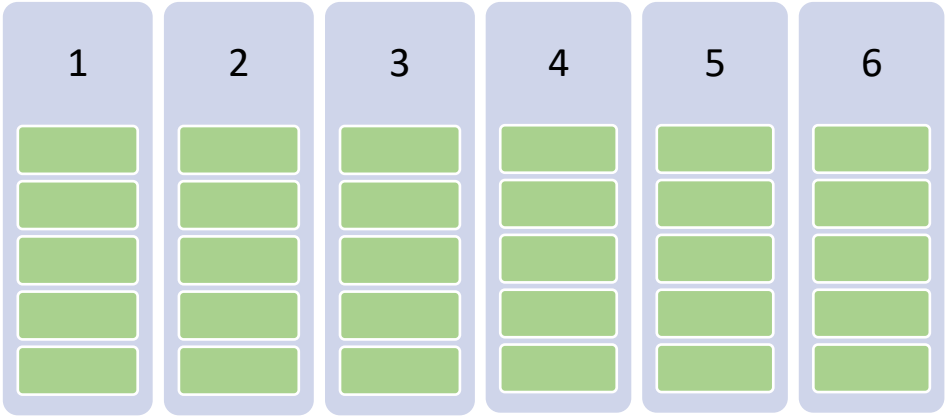

3. Har kommunen i sitt boligarbeid et folkehelseperspektiv?

Nedenfor er noen viktige temaer for gjennomgang listet opp for tema Levekår og folkehelse.

Temaene over fra 1 til 6 gir grunnlag for en tverrfaglig refleksjon for om dette er ivaretatt i tilstrekkelig grad i kommunale planer. Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om behov og godt nok beslutningsgrunnlag for å gjøre gode prioriteringer inn i den kommunale planleggingen? Skalaen tar utgangspunkt i at 1 er en indikator for et behov for en bredere gjennomgang av temaet og 6 uttrykker at kommunen har et godt kunnskapsgrunnlag for å realisere tiltak i kommunale planer.

1) **Bo- og nærmiljøtiltak i områder med mange kommunale boliger.**
2) **Redusere opphopning i levekårsutsatte områder.**
3) **Barn i husholdninger med vedvarende lav inntekt som bor i leid bolig og bor trangt.**
4) **Forhold rundt trafikk, luft, støy som ikke er bra for barn.**
5) **Forebygging, felleskap og deltagelse**
6) **Kriminalitetsforebyggende tiltak**

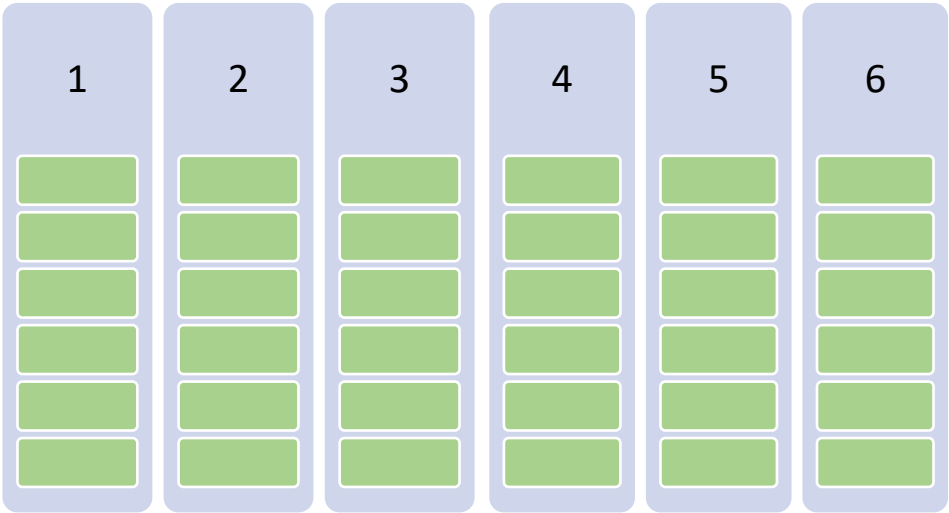

4. Boligbygging

Nedenfor er noen viktige temaer for gjennomgang listet opp for tema Boligbygging.

Temaene over fra 1 til 4 gir grunnlag for en tverrfaglig refleksjon for om dette er ivaretatt i tilstrekkelig grad i kommunale planer. Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om behov og godt nok beslutningsgrunnlag for å gjøre gode prioriteringer inn i den kommunale planleggingen? Skalaen tar utgangspunkt i at 1 er en indikator for et behov for en bredere gjennomgang av temaet og 6 uttrykker at kommunen har et godt kunnskapsgrunnlag for å realisere tiltak i kommunale planer.

1) **Et kommunalt boligtilbud som harmonerer med behov og etterspørsel.**
2) **Bred forankring og eierskap for mål, ansvar, metoder og tiltak for en helhetlig boligutvikling som inkluderer de som har behov for kommunal boligbistand.**
3) **Anskaffelse og gjennomstrømming i kommunale boliger som gir økt grad av leie til eie.**
4) **Et boligmarked som er tilpasset eldre, livsløpbolig og evt. behov for oppgradering.**

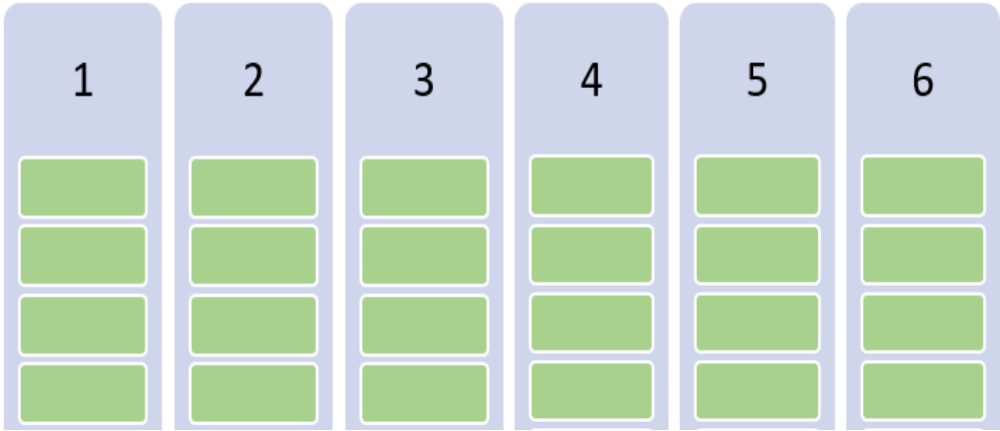

5. Langsiktig arealbruk

Nedenfor er noen viktige temaer for gjennomgang listet opp for tema Langsiktig arealbruk.

Temaene over fra 1 til 4 gir grunnlag for en tverrfaglig refleksjon for om dette er ivaretatt i tilstrekkelig grad i kommunale planer. Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om behov og godt nok beslutningsgrunnlag for å gjøre gode prioriteringer inn i den kommunale planleggingen? Skalaen tar utgangspunkt i at 1 er en indikator for et behov for en bredere gjennomgang av temaet og 6 uttrykker at kommunen har et godt kunnskapsgrunnlag for å realisere tiltak i kommunale planer.

1) **Involvere målgrupper og brukerorganisasjoner i kommunal planlegging og utforming av bo- og tjenestetilbud.**
2) **Boligmarkedet – boligstrukturen i kommunen (andel enebolig, leiligheter. Antall eie kontra leiemarkedet)**
3) **Innsikt i framtidige behov til personer i overgangsfaser**
4) **Konkretisering av tiltak for å forebygge og redusere sosial ulikhet.**

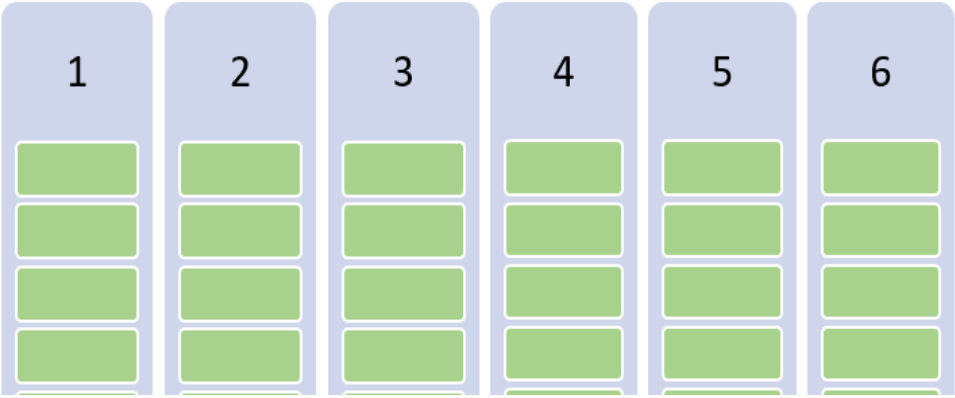

6. Bærekraftige byer og lokalsamfunn

Nedenfor er noen viktige temaer for gjennomgang listet opp for tema bærekraftige byer og lokalsamfunn som sikrer at alle har tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris

Temaene over fra 1 til 4 gir grunnlag for en tverrfaglig refleksjon for om dette er ivaretatt i tilstrekkelig grad i kommunale planer. Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om behov og godt nok beslutningsgrunnlag for å gjøre gode prioriteringer inn i den kommunale planleggingen? Skalaen tar utgangspunkt i at 1 er en indikator for et behov for en bredere gjennomgang av temaet og 6 uttrykker at kommunen har et godt kunnskapsgrunnlag for å realisere tiltak i kommunale planer.

1) **Kommunen er en aktiv eiendomsaktør.**
2) **Boligsosiale hensyn tas inn i kommunale planleggings- og reguleringsprosesser for utvikling av gode tettsteder**
3) **Dialog og samarbeid med utbyggere for variert bolig-beboersammensetning i nye områder.**
4) **Strategier for å motvirke høye boligpriser i knutepunkt og fortettingsområder for å kunne bidra rimelige boliger til barnefamilier og innbyggere med vanlige inntekter.**
5) **FNs bærekraftsmål nr. 16 dreier seg om å sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer, og inkluderer alle aldre, også den økende gruppen eldre**

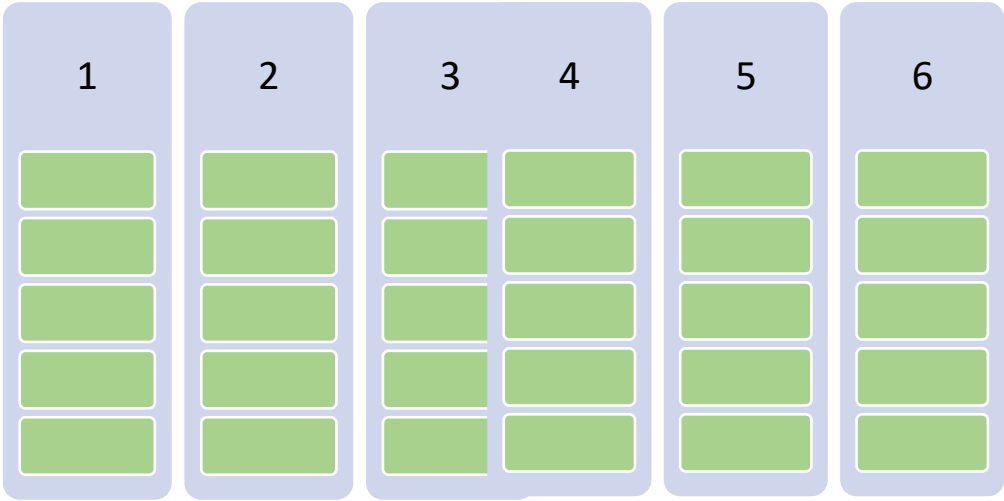

7. Kommunal tjenesteyting og forvaltning og utfordringene framover innenfor kommunens tjenesteområder.

Nedenfor er noen viktige temaer for gjennomgang listet opp for tema Kommunal tjenesteyting.

Temaene over fra 1 til 5 gir grunnlag for en tverrfaglig refleksjon for om dette er ivaretatt i tilstrekkelig grad i kommunale planer. Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om behov og godt nok beslutningsgrunnlag for å gjøre gode prioriteringer inn i den kommunale planleggingen? Skalaen tar utgangspunkt i at 1 er en indikator for et behov for en bredere gjennomgang av temaet og 6 uttrykker at kommunen har et godt kunnskapsgrunnlag for å realisere tiltak i kommunale planer.
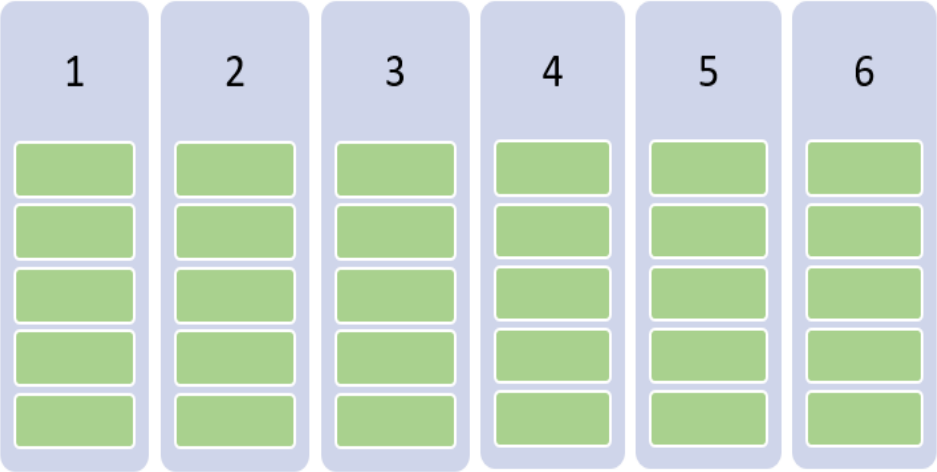
1) **Utfordringer knyttet til økende behov for omsorgstjenester**
2) **Tjenesteprofil folkehelse og tjenestebehov**
3) **Tjenesteområdene bidrar i utarbeidelse av helhetlige boligstrategier/-planer som ivaretar boligsosiale hensyn.**
4) **Prosedyrer for å sikre tilstrekkelig oppfølging før, under og etter kjøpsprosess (startlån)**
5) **Tiltak for å redusere venteliste på kommunale boliger.**